

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 12.12.2022
Published /Yayınlanma 31.01.2023
Volume/Issue (Sayı/Cilt)-ss/pp 10(91), 184-189

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3460>
Research Article
ISSN: 2459-1149

 Esra YAYLACI
<https://orcid.org/0000-0001-6119-7386>
 MEB, Hatay / TÜRKİYE

 Halef EREN
<https://orcid.org/0000-0002-2481-2156>
 MEB, Hatay / TÜRKİYE

 Halit YAYLACI
<https://orcid.org/0000-0002-5867-7087>
 MEB, Hatay / TÜRKİYE

 Abdurrahman DEĞİRMENCI
<https://orcid.org/0000-0002-2505-5193>
 MEB, Hatay / TÜRKİYE

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YENİ SOSYO EKONOMİK KÜLTÜREL COĞRAFYA- KÖYLÜLER VE KENTLİLER

NEW SOCIO-ECONOMIC CULTURAL GEOGRAPHY IN THE PERIOD OF THE DEMOCRATIC PARTY- PEASANTS AND URBAN PEOPLE

ÖZET

Türkiye’de 1950’li yıllar yeni iş kollarının açılması ve nüfus artışıyla kentleşmenin hızla arttığı bir dönemdir. Çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle başta büyük şehirler olmak üzere kentleşme hız kazanmıştır. Bu dönemde kentleşmenin hız kazanmasında, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile ekili arazilerin artışı, Marshall yardımları ile tarımda makineleşme, çiftçiye sağlanan ucuz krediler gibi tarım reformu uygulamaları etkili olmuştur. Bir diğer yandan ticaret ve sanayi sektöründeki gelişmeler de kentleşmenin hızlanmasına ve alt yapı bakımından yetersiz ve hazırlıksız olan kentlerin iç göçler sebebiyle çarpık olarak gelişmesine sebebiyet vermiştir. Bu çalışmanın amacı, Demokrat Parti’nin iktidar olduğu 1950-1960 yılları arasında kentleşme hareketleri ve bu kentleşme olgusunun, Türkiye’nin o dönemdeki sosyo-ekonomik kültürel yapısına etkilerini inceleyerek kent olgusuna bakışını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarımda makineleşme, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Marshall Planı, Kentleşme, Gecekondu.

ABSTRACT

1950 years in Turkey is a time when new business lines are opened and urbanization is rapidly increasing with population growth. With the transition to multi-party life and the Democratic Party coming to power, urbanization has gained momentum, especially in major cities. During this period, the increase in farmland by law and planting land, mechanical mechanization in agriculture with Marshall's aid, and cheap loans to the farmer were effective in accelerating urban development. In addition to this, developments in the trade and industry sector have also caused the acceleration of urban development and the crooked development of cities that are inadequate and unprepared for infrastructure. The aim of this study is to explore the urbanization movements and the effects of this urbanization phenomenon in 1950-1960, when the Democratic Party was in power, on Turkey's socioeconomic cultural structure at that time, to show its view of an urban phenomenon.

Keywords: Mechanization of Agriculture, Farmer's Land Law, Marshall Plan, Urbanization, Slum.

1. GİRİŞ

Demokrat Parti hükümetleri, bir ülkenin kalkınmasını köylünün kalkınmasıyla ilişkilendirmiş ve bu alandaki yatırımlara öncelik vermiştir. 1950-1960 yılları arasında tarım alanlarının genişletilmesi ve zirai makineleşme hareketine büyük önem verilmiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kapsamında tarıma açılan araziler arttırılmıştır. Bu dönemde ABD ile yakın ilişkiler kurulmuş, Marshall Planı dahilinde alınan yardımlarla yapılan yatırımlar neticesinde üretim artmıştır. Yapılan yardımlar neticesinde kırsal kesimden kentlere göçler başlamıştır.

Demokrat Parti döneminde başlayan köyden kente göçü tetikleyen en önemli faktörlerden biri de tarımda makineleşme ile köy ve şehir arasındaki etkileşimin artmasıdır. Zirai makineleşmenin köye girmesi ile üretim hacmi artan köylü ürününü şehir ve kasabalara getirmeye başlamış, diğer taraftan mahsul almak için köye gelen alıcılar olması ile köyde mübadele ekonomisi başlamış ve bazı yeni iş sahaları da açılmıştır (Özer, 2012).

2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME HAREKETİ

2.1. 1950 ve Sonrasında Kentsel ve Kırsal Kesimin Nüfusun Gelişimi

Türkiye'de kentleşme olgusu 1950 öncesi ve sonrasında çok farklı bir seyir izlemiştir. 1950'ye kadar çok yavaş artış gösteren ülke kent nüfusu, bu tarihten sonra özellikle kırsal alanlardan kentlere yönelik yoğun göçler sonucunda, çok hızlı bir artış sürecine girmiştir.

1927'den 1950'ye kadar geçen sürede ancak %1 artış gösteren kentsel nüfus oranının, 1955 yılında % 29, 1960'ta ise % 32'ler düzeyine çıkması, 1950 sonrasında kentleşmenin hız kazandığını göstermektedir (Işık, 2005).

Demokrat Parti döneminde yaşanan bu hızlı değişimin göç olgusuyla birlikte işlenmesi daha doğru olur. Göçe kaynaklık eden nedenler; 1945 yılı ve sonrasında hayata geçen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, ABD ile ilişkiler sonucu alınan Marshall Yardımları ve tarımda makineleşme olarak sıralanabilir.

2.2. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun çok partili siyasal yaşamın yerleşikleşmesinde önemli bir etkisi olduğu kabul edilmektedir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Demokrat Parti ve CHP arasında yaşanan politik ayrımı somut olarak ortaya çıkarır. Çiftçi Topraklandırma Kanunu, topraksız veya az topraklı köylülere belirli bir dönümün üzerindeki toprak sahiplerinin kamulaştırılmış arazilerini ve de hazineye ait toprakları dağıtmak amacıyla oluşturulmuş bir kanundur. Demokrat Parti iktidara gelene kadar büyük toprak sahipleri, topraklarının kamulaştırılmasına sıcak bakmamış, uygulamada sıkıntılara sebep olmuş ve bu süreç oldukça yavaş işlemiştir. Demokrat Parti iktidarı döneminde yasa tekrar revize edilmiş, özellikle daha önce tarıma açılmamış olan toprakların ekilmesini sağlayacak bir uygulama aracı haline dönüşmüştür.

Demokrat Parti'nin Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu üzerinden küçük ve topraksız köylüye daha çok hazine arazilerinin tarımsal üretime açılması ile gerçekleştirdiği bu toprak dağıtımını aynı zamanda Demokrat Parti iktidarının uyguladığı popülist siyasetin bir uzantısı olarak da değerlendirilebilir (Yıldırım, 2020)

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile yapılmak istenen, makineleşme sonrası göç etmesi beklenen topraksız köylülerin mülk sahibi olmaları, tarımsal işletme sayılarının artması ile de göçe katılmalarını ertelemektir.

Demokrat Parti ve CHP arasında şiddetli tartışmalara yol açan ve hatta demokrat partililerin Nazi Almanyası uygulamalarına benzetmesine yol açan kanun tasarısının ilk halinde yer alan çeşitli unsurlar Çiftçiyi Topraklama Kanunu ile CHP iktidarının uygulamayı düşündüğü planın tek parti köycülük anlayışının bir uzantısı olduğunu göstermektedir. Tek parti dönemi köycülüğü, köylüyü köyünde tutma anlayışını benimsemiştir. Böylelikle toprak dağıtımını sonrasında tarımda yaşanacak bir dönüşümün kentleri etkilememesi ve kırdan kente göçü yaratmaması amaçlanmaktadır. Aslında köycülük anlayışı Batı kapitalizminde yaşanan sınıf mücadelelerinin oluşmasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Kaynar, 2020).

1940-1960 döneminde tarımda yaşanan dönüşümler, özellikle de Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu neticesinde; 1952 yılında 1527000 olan tarımsal işletme sayısı 1963 sayımında 3000100 bine çıkarak yaklaşık 2 katı artış göstermiştir. İşletme sayıları sayılarının bu kadar yüksek miktarda artışın en önemli sebebi çiftçiyi topraklandırma kanunu aracılığıyla gerçekleştirilen önceden tarıma açılmamış olan arazilerin küçük oranlarda dağıtılması olmuştur. Böylece, yasanın büyük toprak sahipliğine pek dokunmadan uygulanmasıyla birlikte dönem içerisinde yeni toprak sahipleri de piyasada kendine yer bulmuştur. Bu durum, küçük toprak sahibi işletmelerin çoğalmasının yanında işletme başına düşen toprak miktarını da etkilemiştir. İşletme başına düşen toprak miktarı 1952 yılında 77 dönüm iken 1963 yılında 35,46 dönüme düşmüştür. Ayrıca; 2. Dünya Savaşı sırasında insani yitime uğramayan Türkiye'de hane halkı sayısı artmış, dolayısıyla miras yoluyla toprakların bölünmesi hızlanmış hane başına düşen toprak miktarı da azalmıştır (Kaynar, 2020).

2.3. Marshall Planı ve Türkiye'ye Etkileri

2.3.1. Ekonomik Etkiler

Türkiye'nin Marshall Planı kapsamında 1948-1952 yılları arasında yaklaşık 354 milyon dolarlık bir ABD yardımı aldığı ifade edilmektedir. Bu dönemde, Amerika ile yakın ilişkiler kurulmuş ve dolayısıyla, ekonomi politikaları dışarıdan gelen müdahaleler çerçevesinde önemli değişimler göstermiştir.

Türkiye ekonomisi ABD yönlendirmeleri ve öne sürülen koşullar çerçevesinde yönetilmiştir. Bu dönemde, sanayi sektöründeki yatırımlar neredeyse terk edilmiş, kamu yatırımlarında tarımda makineleşme ve karayolları inşaatı öne çıkarılmıştır. Marshall Yardımları Türkiye'yi sanayi sektöründe kalkındırmak yerine Avrupa'nın gıda ve hammadde deposu olarak konumlandırmıştır. Fakat Marshall yardımları Türkiye'nin beklentilerini karşılayamamıştır. Türkiye, öngördüğü mali desteği alamadığı gibi Avrupa'nın gıda ve hammadde deposu olma yönündeki beklentilerini de karşılayamamıştır.

Marshall yardımları ile Osmanlı İmparatorluğu döneminden sonra Türkiye yeniden Batı'nın mali egemenliğini tanımak zorunda kalmıştır. Marshall planı çerçevesinde Türkiye, sanayi alanındaki girişimlerini durdurmuş ve birçok malın üretiminden vazgeçmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla yapılan birçok atılım yarıda bırakılmak zorunda kalmıştır.

Böylece Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri yaptığı birçok atılımın da devamını getirememiştir (URL1).

2.3.2. Politik, Siyasi ve Sosyolojik Etkileri

Türkiye, 4 Temmuz 1948'de ABD ile "Ekonomik İş birliği Anlaşması" imzalayarak Marshall Planı kapsamında kredi alacak ülkeler arasına katılmıştır.

Marshall Planı ile Türkiye'ye yapılan yardımlar iki şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki, ABD tarafından verilen dolar yardımınıdır ki bu ABD'den mal ve hizmet almak koşuluyla verilmiştir. İkinci yardım şekli ise çeşitli Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye sağlanan satın alma imkânlarını içermektedir. Ancak bu yardımlarda ağır sanayi yatırımları desteklenmeyip, hafif sanayi yardımları desteklenme yoluna gidilmiştir. Yardımlar en çok tarım, madencilik ve yol inşaatı alanında kullanılmıştır. Türkiye'nin Avrupa'nın ambarı ve hammadde sağlayıcısı olmasının istenmesi sebebiyle, tarım sektörü de bu yardım alanlarının başında gelmekteydi. Türkiye'de bu dönemde alınan yardımlar neticesinde tarımda makineleşme hız kazanmış, modern tarım aletleri ve yöntemleri ile tarım üretiminde verimli bir döneme girilmiş, tarım üretim bölgeleri ile ticaret merkezleri arasındaki ulaşım sağlanarak da ihracat arttırılmıştır. Çiftçilere Marshall yardımları çerçevesinde kredi olanakları sağlanmış ve taksitle traktör satın almaları sağlanmıştır. Bu sayede ziraat işlerinin makineleşmesiyle de daha fazla mahsul elde edilmiştir. Tarım alet ve makinelerin kullanım, onarım ve bakımları konusunda yazılmış olan kitapçıklar Türkçeye çevrilerek ücretsiz olarak çiftçilere dağıtılmıştır. Tarım, hayvancılık ve orman sahasında yapılan teknik yardım ise üç şekilde yapılmıştır; ABD'ye bilgi ve görgülerini arttırmak üzere eleman göndermek, ABD'den uzman getirtmek ve elit tohum ve damızlık getirtmek. Teknik iş birliği kapsamında yapılan yardımların çalışma alanları da tarım, endüstri, nakliyat, eğitim, işçi çalışma ve amme idaresi şeklinde olmuştur. 1954 yılında tarım alanında yapılan yardımların şeklinde değişikliğe gidilmiş ve tarım aletleri ithalatı yerine ABD'nin zirai ürünlerinin fazlası ithal edilmeye başlanmıştır.

Marshall yardımları kapsamında alınan yardımların önemli bir kısmının harcandığı alan mevcut yolların yenilenmesi ve karayolları yapımı olmuştur. 1948 yılından 30 Haziran 1959 tarihine kadar Marshall Planı kapsamında Türkiye'ye 1 milyar 207 milyon 434 bin dolara varan yardım yapılmıştır. Bunun 988 milyon 76 bin doları direkt yardım, 195 milyon 402 bin doları indirekt yardım ve 23 milyon 936 bin doları teknik yardım kapsamındadır. 1962 yılına gelindiğinde Amerikan yardımı miktarı 1,5 milyar dolardan biraz fazla olup, bunun yaklaşık üçte biri borç, üçte ikisi ise hibe yoluyla verilmiştir. Kore Savaşı'nın başlamasıyla birlikte; Marshall yardımları giderek azalmış ve 1953 yılında da sona ermiştir. Ancak bu dönemden sonra da yardımlar bir müddet devam etmiştir (URL2).

2.4. Küçük Köylünün Sürekliliği

Bu dönemde köyden kente göç edenler, mülksüzleşmiş köylülerden çok köylerinde sınırlı miktarda toprakları bulunan köylülerden meydana gelmekteydi. Kore savaşı sonrasında artan tarım fiyatları, az

miktardaki toprakları ekip biçmek yerine topraklarını geniş arazileri olan toprak sahiplerine kiraya vererek kente göç eden yeni bir kitle oluşturdu. Yine bu dönemde Marshall yardımları ve ÇTK neticesinde edilebilen tarım alanları artmış ve Harran, Çukurova gibi bölgelerde makineli tarımın yarattığı yeni iş kolları emek göçünü başlatmıştır. Kırdan kente göç olgusunu tetikleyen bir diğer unsur; Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile az bir miktar toprağa sahip olan küçük köylülerin bu toprakları, büyük şehirlere göç etmek, konut ve temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda ilk sermaye olarak kullanacak olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, bu dönemde yaşanan kırdan kente göçü oluşturan kesimin yoksul ve mülksüz köylülüğün değil, sınırlı toprağa sahip olan küçük köylülüğün olduğu söylenebilir.

2.5. Makineleşme ve Göç

1950'li yıllarda başlayan ve artarak devam eden kırdan kente göçün ana sebebi makineleşme olarak görülmektedir. Ancak istatistikler durumun farklı işlediğini gösterir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile ekilebilir toprakları miktarı iki katına çıkmıştır.

1950-1960 yılları Türkiye'de yeni toprakların tarıma açıldığı bir dönemdir. 1950 yılında 14,542 hektar olan tarım alanı, 1960'ta 23,264 hektara ulaşmıştır (Kanca, 2012:56). Marshall yardımları kapsamında Türkiye'ye getirilen traktör sayısı 1950 yılında 16.585 iken 1960'ta 42.135'e yükselmiş ve tarımda makineleşmenin hızlanmasıyla birlikte tarımsal üretim de artmıştır (Sungur, 2016:7). Bu dönemde tarımsal gelişmenin asıl nedeni, traktör sayısındaki ciddi yükselme sebebiyle işlenen toprak miktarının artmasıdır (Kepenek, 2016: 103-107). Tarımda yaşanan bu gelişmeler sonucunda 1950-1954 yılları arasında Türkiye'de yıllık ortalama %13'lük bir büyüme görülmektedir (Baytal, 2007: 554).

1950 ile 1960 yılları arasında, çiftçiyi destekleyen politikalar çerçevesinde tarımsal krediler de büyük oranda artmıştır. 1950 yılında tarımsal kredi miktarı 810 milyon iken, 1960 yılında 4,7 milyar TL'ye yükselmiştir (Sungur, 2016: 10). Bu dönemde tarım sektörüne yönelik kredi imkânlarının artırılması, karayolu ulaşımının genişletilmesi, tarımsal mahsullerin fiyatlarının eskiye göre daha çok desteklenmesi neticesinde tarımda büyük bir atılım gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2008: 91).

Marshall yardımlarıyla, dönem içerisinde 42 bin traktör ülkeye girmiş olmasına rağmen mevcut ekilebilir alanların yalnızca 1/8 işlenebilmekteydi. Toprak miktarının artması ve ülkeye giren traktör sayısı karşılaştırıldığında makineleşmenin göçün temel sebebi olarak gösterilmesi büyük bir yanlış olmaktadır.

Kazgan'a göre (1958) "Kırdan kente göç edenlerin büyük çoğunluğu bir kısmı Doğu Anadolu Bölgesi olmakla birlikte, makineleşmenin en düşük düzeyde olduğu bölgelerde gerçekleşmiştir."

Yapılan araştırmalar, gerçek göçlerin ülkenin doğu kısmından batıya doğru olmuştur. Yani makineleşmenin teknik olarak zor olduğu yamaçlı arazilerdeki küçük toprak sahipleri göç eden kesim olmuştur (Tümertekin,1968).

Küçük toprak sahipleri, kırdan kente göç edebilmek için topraklarını ya kiralamış ya da parça parça satarak bu birikimi göç masraflarına sermaye olarak kullanmıştır. Ancak topraksız ve mülksüz köylüler için böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Makineleşme yüzünden işsiz kalsalar bile iş bulabilecekleri başka bir saha olmadığı için yine tarım faaliyetleri bulunan bölgeleri tercih edecekler ve Çukurova gibi makineli tarımın yarattığı iş gücü ihtiyacını karşılayacaklardır. Bu da kırdan kente değil, kırdan kıra göç olgusunu doğuran bir etki yaratmıştır.

Dolayısıyla makineleşme küçük toprak sahiplerini kente göç etmesiyle, kentin gelişimini ve dönüşümünü etkileyen kentli işçi sınıfını doğurmuştur.

2.6. Mesken Sorunu ve Gecekondu Örgütlenmesi

1950'li yıllarda kentleşme hareketi büyük ivme kazanmıştır. Yeni iş kolları neticesinde kırdan kente yaşanan göçler, mesken sorununu ortaya çıkarmış ve gecekondu tipi konut türü yaygınlaşmaya başlamıştır.

Gecekonduyun yaygınlaşması, Karpat'a (1967) göre "Hızlı iktisadi kalkınma ve sanayileşmenin tarımdaki değişimlerin ve mesken kıtlığının bir yan ürünü." olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Gecekonduların yaygınlaşmaya başladığı bu dönemde, mesken sorununu çözmek için alternatif uygulamaların oluşturulması çabaları da görülmüştür. İşçilerin oluşturduğu kooperatifler aracılığıyla yasal ve kontrollü konutlar inşa edilmek istenmiştir. Devlet, bu çabaları desteklemiş ve işçilerin kendi

konutlarını inşa etmesini teşvik etmiştir. Bu sayede kontrol edilemeyen kaçak yapılaşmanın önüne geçilecektir. Yine bu dönemde, Türkiye Kiracılar Cemiyeti ve bankaların çabalarıyla ucuz konut inşası için girişimlerde bulunulacaktır. Tüm çabalara rağmen artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak konut üretimi başırlanamamış ve gecekondulaşmanın önüne geçilememiştir.

Devlet müdahalesiyle yıkılan konutlar yeniden aynı hızla inşa edilebilmekteydi. Gecekondu bölgesinde yaşayan kesim kendi içinde örgütlenmekte, imece usulü ile yıkılan konutları aynı hızla yeniden inşa etmekteydi.

Gecekondularda yaşayanlar, yıkım konusunda devlet ile pazarlık yoluna gitmeyi denediler. Yıkımlar sırasında yıkım ekipleri ve halk arasında şiddetli kavgalar yaşanması, hükümeti bu durumu halkla ilişkileri gözeterek daha kontrollü bir şekilde yürütmeyi zorunlu kılmaktaydı. Bu süreçten sonra da bu sorun siyasi bir boyut kazanmıştır

2.7. Kentlerin Dönüşümü

1950'lerden itibaren başlayan köyden kente göç dalgası, yeni kent olgusunu ve bunun sonucu olan yeni kentli sınıfını oluşturmuştur. Bu yeni göçmen işçiler; kentlerde daha önce oluşmuş kurumsal bir işçi sınıfından ayrı olarak, tüm sektörlerde daha ucuz iş gücü ve kayıt dışı üretimle arz boşluğunu doldurmaya başlamıştır. Bu yapı kent mimarisini de etkilemiş; gecekondulaşmayı hızlandırmıştır.

Gecekondular bu dönemde, kentsel rantın henüz ulaşmadığı bölgelerde plansız, alt yapısız ve kontrolsüz bir şekilde yapılmış; dengesiz bir büyümeye sebep olmuş ve çarpık bir kentleşme süreci başlamıştır. Göçün ve gecekonduların ortaya çıkışı, Türkiye'de çok partili hayatın başladığı bir döneme denk gelmekle beraber, kitlesel politik desteğin ön plana çıkmasıyla, gecekonduda yaşayan kitle ile hükümet arasında pazarlık yapabileme imkânı yaratmıştır.

Göçün ve dolayısıyla gecekondulaşmanın yarattığı bir diğer olgu ise; yakın yerlerden göç edenlerin oluşturduğu gecekondu mahallelerinde yaşayanları 'hemşerilik ilişkileridir. Hemşerilik, korumacı-dayanışmacı bir yaklaşımla yeni farklı bir 'biz' tanımı oluşturmuştur. Hemşerilik dayanışmasıyla birlikte, ortak yaşam süreçlerini kentlerde sürdürmeleri hem kentli hem köylü-ya da ne kentli ne köylü- şeklinde yeni kültürel yapılandırmayı meydana getirmiştir.

Cumhuriyet'in kuruşu ile birlikte oluşturulmak istenen kent kültürü, bu hızlı göç dalgası karşısında etkili olamamış ve kentler, kent dışından gelenlerce dönüştürülmüştür.

3. SONUÇ

Çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, 1950'den sonra kırdan kente göçler artmış ve kentleşme de hız kazanmıştır. Göçe kaynaklık eden nedenler; 1945 yılı ve sonrasında hayata geçen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve kanunun korumaya çalıştığı küçük köylülük kavramı, ABD ile ilişkiler sonucu alınan Marshall Yardımları ve tarımda makineleşme, bu makineleşme sonucunda oluşan yeni iş kollarında ihtiyaç duyulan iş gücüdür.

Bu dönemde köyden kente göç eden kesim bilinenin aksine, mülksüzleşmiş köylüler değil, köylerinde sınırlı miktarda toprakları bulunan köylülerdir. Çiftçiyi topraklandırma kanunu ile toprak sahibi olan küçük köylüler bu toprakları, kente göç edebilmek için; konut ve temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda ilk sermaye olarak kullanmışlardır.

Küçük toprak sahipleri, kırdan kente göç edebilmek için, topraklarını ya kiralamış ya da parça parça satarak bu birikimi göç masraflarına sermaye olarak kullanmıştır. Ancak topraksız ve mülksüz köylüler için böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Makineleşme yüzünden işsiz kalsalar bile iş bulabilecekleri başka bir saha olmadığı için, yine tarım faaliyetleri bulunan bölgeleri tercih edecekler ve Çukurova gibi makineli tarımın yarattığı iş gücü ihtiyacını karşılayacaklardır. Bu da kırdan kente değil, kırdan kıra göç olgusunu doğuran bir etki yaratmıştır.

Tarımda makineleşme sonucunda kırdan kente göçlerin yaşandığı bir diğer kesim de, Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi gibi, makineleşmenin en düşük düzeyde olduğu bölgelerde gerçekleştiği görülmüştür. Yapılan araştırmalar, gerçek göçlerin ülkenin doğu kısmından batıya doğru olduğunu göstermektedir. Yani makineleşmenin teknik olarak zor olduğu yamaçlı arazilerdeki küçük toprak sahipleri göç eden kesim olmuştur.

Tarımda makineleşme küçük toprak sahiplerini kente göç etmesiyle, kentin gelişimini ve dönüşümünü etkileyen kentli işçi sınıfını doğurmuştur. Yeni iş kolları neticesinde kırdan kente yaşanan göçler,

mesken sorununu ortaya çıkarmış ve gecekondu tipi konut türü yaygınlaşmaya başlamıştır. Gecekondular bu dönemde, kentsel rantın henüz ulaşmadığı bölgelerde plansız, alt yapısız ve kontrolsüz bir şekilde yapılmış; dengesiz bir büyümeye sebep olmuştur. Türkiye’de çok partili hayata geçişin yaşandığı bu dönemde, kitlesel politik destek beklentilerinin de etkisiyle; kentlerde yaşanan nüfus yoğunluğunun ve düzensiz kentleşmenin önüne geçilememiş ve çarpık kentleşmenin yayılması önlenememiştir. Plansız ve programsız imar yapımına devam edilmek suretiyle şehirlerin dokusu bozulmuştur.

KAYNAKÇA

- Baytal, Y. (2007). Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 10(40), 545-567.
- Erdoğan, Z. (2008). 1950-1960 Döneminde Türkiye’de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme Ve Kent Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi* 14, 57-71
- Kanca, O. C. (2012). 1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo Ekonomik Politikalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 47-63.
- Karpat, K. (1967). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Kaynar, M.K. (2020). *Türkiye’nin 1950’li Yılları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kazgan, G. (1958). Şehirlere Akın ve İktisadi Değişme. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 19(1-4), 375-394.
- Kepenek, Y. (2016), *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özer, S. (2012). *Demokrat Parti’nin Köylü Politikaları (1646-1960)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Kayseri.
- Sungur, Z. (2016). Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Tarım Politikaları ve Etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(7)1-24.
- Tümertekin, E. (1968). *Türkiye’de İç Göçler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, S. (2020). *Demokrat Parti döneminde Yeni Sosyo Ekonomik Kültürel Coğrafya- Köylüler ve Kentliler*, s. 542.
- URL1 Marshall Planı Nedir? Amaçları ve Türkiye’ye Etkileri, <https://tarihbilgi.org/marshallplanı/> Erişim: 05/12/2022.
- URL2 Marshall Planı, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/marshall-planı/?pdf=5365> Erişim: 05/12/2022.